

DRUŽBENE DOLOČNICE

in

IZ NJIH IZVEDENE DRUŽBENE SKUPINE – opredelitev in obrazložitev KONCEPTA

(različica 1, 30. novembra 2024)

Besede in izrazi, ki so v nadaljevanju napisani v obliki za moški oz. za ženski spol, veljajo enakovredno tudi za nasprotni spol.

V prevladujočih družbenih pojmovanjih in (posledično) v družbenem komuniciranju so za posamezne nazorsko, politično, etnično, religiozno, psiho-socialno, geografsko ali kako drugače obeležene družbene skupine pogosto v uporabi **pomensko premalo določno opredeljena** oz. (ne/namerno) večplastna ali dvoumna **poimenovanja**, kakršna so npr. **desničarji–levičarji, liberalci, fašisti, cionisti, demokrati, komunisti, katoliki, judje, mormoni, ateisti, Evropejci ipd.** Namesto tovrstnih pomensko premalo določenih poimenovanj, imensko-vsebinskih opredelitev (posledično tudi pojmovanj in vrednotenj poimenovanih družbenih skupin) bi bilo treba vpeljati in čim širše uveljaviti vsebinsko določnejša in natančnejša, interpretativno manj raznotera poimenovanja (in z njimi povezana pojmovanja).

Prej navedeno je bilo osnovni vzgib za tvorbo tu predstavljenega **koncepta t. i. družbenih določnic (DD) in iz njih izvedenih** (izpeljanih) **družbenih skupin (DS-iz-DD)**. Namen tega koncepta je oblikovati takšno (abstrahirano, posplošeno) pojmovanje členjenosti (na družbene skupine) oz. strukturiranosti neke poljubne nekdanje ali sedanje družbe, ki bo čim bližje dejanskemu stanju strukturiranosti zadevne družbe oz. bo to stanje opisovalo ali odražalo čim bolj ustrezno, enoznačno, pojmovalno nepopačeno, vsebinsko čim manj dvoumno. Kot takšno naj bi bilo zadevno pojmovanje tekmeč premalo dodelanim, preveč redukcionističnim, rokohitrskim, ozkogledim, tudi idejno ali vrednostno tendencioznim pojmovanjem členjenosti '*globalnih družb*', tj. vsebinsko in funkcionalno celovitih, navznoter in navzven zaključenih družb. Besedilo v nadaljevanju v osnovnih črtah opredeljuje, predstavlja in razlaga zadevni koncept.

'Družbena določnica' (DD) je razvidno določljiva, z vidika delovanja družbe in oblikovanja njene strukture bolj ali manj pomembna vrsta lastnosti človeka-posamezika, ki se odraža tudi skupinsko in se spričo tega človek-posameznik kaže oz. (samo)prepoznava kot pripadnik neke posebne, razpoznavne družbene skupine. S prej navedeno besedno zvezo '*delovanje družbe in oblikovanje njene strukture*' je mišljeno reproduciranje družbe in vsebine ter oblike njenih strukturnih sestavin, ki omenjeno reproduciranje so/ustvarjajo in so/omogočajo. S prej omenjeno besedno zvezo '*lastnost človeka-posamezika, ki se odraža ...*' je mišljena značilnost, svojevrstnost, atribut človeka, ki ni individualna oz. lastna samo nekemu

konkretnemu posamezniku, temveč jo je možno prepoznati oz. ugotoviti pri več ljudeh, ki pripadajo neki, prav zaradi te lastnosti specifično opredeljeni družbeni skupini.

DD-ice so npr. **biološki spol, starost, barva kože, telesna ne/poškodovanost, logično-kognitivna zmožnost, spominska zmožnost, čustvovanje, psiho-socialna komunikativnost, govorni jezik, znanje, etničnost/narodnost, državno-politična pripadnost (državljanstvo), družbena moč, politični nazor, svetovni nazor, ne/urbaniziranost kraja prebivanja itd.** (glej spodnjo tabelo). Preko posamezne ali več DD-ic (tj. ustreznih naborov le-teh) človek prepozna sebe in druge ljudi kot svojevrstne (individualne in/ali skupinske) družbene osebkke.

Za katerokoli DD (kot vrsto individualne/žive-posameznikove in hkrati skupinske lastnosti) lahko opredelimo dve, tri ali več **'vrednosti DD-ice'**, tj. zvrsti, kakovostno opredeljenih vsebin, pokazateljev, stopenj ... dotične DD-ice.

Spričo zgoraj navedenega lahko izhajajoč iz te ali one DD-ice in njej pripadajočih vrednosti celotno človeštvo ali neko (zaključeno, zaokroženo) globalno družbo razčlenimo na dve ali več **'iz DD-ice izvrednotenih družbenih skupin'** (kratko: **DS-iz-DD**). Prej omenjeno členitev družbe lahko izpeljemo tudi na podlagi poljubnih naborov (agregatov) več DD-ic in tem DD-icam pripadajočih vrednosti.

Eden od izzivov, ki se v zvezi s povedanim zastavljajo, je ta, da npr. pojmovanje t. i. *levičarstva/-rjev* in t. i. *desničarstva/-rjev* predstavimo ali opišemo z ustreznim naborom DD-ic (katerih vse?) in njihovih vrednosti (kako opredeljenih oz. izbranih?) in nato rezultat tako opisanega nabora DD-ic ustrezno poimenujemo. To bi bil metodološko bolj dorečen in hkrati bolj ustrezen, (pogojno) objektivni, (pogojno) merljiv način, po katerem bi lahko prišli do ustrežnejših vsebinskih pojmovanj in (posledično) poimenovanj za tisto, kar danes pomensko raznorodno in zgolj približno pojmuje kot *'levičarstvo/levičarji'* in *'desničarstvo/desničarji'*.

V tabeli v nadaljevanju je za ilustracijo nekaj primerov DD-ic.

DRUŽBENA DOLOČNICA (DD)	VREDNOST DD-ice	OPOMBE
biološki spol	moški, ženski, interseksualni (dvospolni)	mišljen je spol kot biološka lastnost novorojenega otroka
starost (človeka-posameznika)	dojenček, otrok, najstnik, mlad človek, oseba srednjih let, starac, 'stoletnik'	mišljena je kronološka starost človeka; nekateri levo navedeni samostalniki variantno v ženskem spolu;
etničnost/narodnost	slovenska, norveška, grška, mongolska, (etnično) judovska, romska, kurdska, eskimska/inuitska ...	razlikovati je treba med etničnostjo/narodnostjo (v smislu široko-kulturne vsebine tega pojma) in nacionalnostjo (tj. državljanstvom kot državno-politično DD-ico)
religioznost oz. (božje)vernost	katoliško krščanska, pravoslavno krščanska, hinduisitična, budistična, sunitško islamska, judaistična, staroverska ...	mišljena je vrsta (priznavanje, vsebina, način, praktično udejanjanje ...) religioznosti oz. (božje)vernosti

DRUŽBENA DOLOČNICA (DD)	VREDNOST DD-ice	OPOMBE
pojmovanje boga_ov, boginje_inj, boštva_tev	religioznost (božje-vernost), agnosticizem, ateizem, sociteizem, (božje)verska neopredeljenost ...	mišljen je osnovni odnos do koncepta, predstave, pojmovanja boga_ov
ne/premožnost, ne/razpolaganje z dobrinami	izredno reven/siromašen, zelo reven/siromašen, reven/siromašen, srednje premožen/bogat, premožen/bogat, zelo premožen/bogat, izredno premožen/bogat	vrednost te DD je možno opredeliti (kvantificirati) npr. z denarjem, nepremičninami, vrednimi stvarmi (zlato, dragulji) ...
ne/strpnost (do drugega/Dругega oz. do drugih/Dругih)	izredno strpen/toleranten, zelo strpen/toleranten, strpen/toleranten, nestrpen/netoleranten, zelo nestrpen/netoleranten, izredno nestrpen/netoleranten	mišljena je stopnja ne/dopušcanja obstoja, legitimnosti, legalnosti, upravičenosti drugačne, tuje, neznane ideje, objekta, subjekta, dejavnosti, prakse ...; levo navedeni pridevniki variantno v ženskem ali srednjem spolu;
ne/nasilnost (do drugega/Dругega oz. do drugih)	izredno nenasilen/neagresiven, zelo nenasilen/neagresiven, nenasilen/neagresiven, nasilen/agresiven, zelo nasilen/agresiven, izredno nasilen/agresiven	mišljena je stopnja vedenjske, psihične, verbalne ali fizične ne/napadalnosti (ne/agresivnosti) do nekega drugega oz. 'zunanjega' objekta/subjekta; levo navedeni pridevniki variantno v ženskem ali srednjem spolu;
itd.

Koncept DD in DS-iz-DS zasnoval in zgornje besedilo napisal:

Jože Kos Grabar (joze.kos.grabar@gmail.com)

v Mariboru, marec 2009, dopolnitve v maju in juniju 2010, februarju in maju 2011 ter novembru 2024

P. S.: Za **dodatne in podrobnejše informacije o konceptu DD in DS-iz-DS** glej, beri in/ali poslušaj na spodaj navedenih spletnih povezavah besedilne, grafične in zvočne zapise zgoraj navedenega avtorja.

6. 5. 2010:

(Javno izvedeno predavanje, namenjeno predstavitvi koncepta DD in DS-iz-DD)

"Družbene določnice in iz njih izvedene družbene skupine – 1. del"

– https://zofijini.net/predavanja_sppiV7/

– https://zofijini.net/wp-content/uploads/2013/11/JKG_DD_in_DS.pdf

3. 6. 2010:

(Javno izvedena delavnica s predstavitvijo konkretnih specifičnih DS-iz-DD)

"Družbene določnice in iz njih izvedene družbene skupine – 2. del"

– https://likodej.si/dd_in_ds_2_del_pekarna_3-6-2010-2/

Del teoretskih priprav na opredelitev koncepta DD-ic in DS-iz-DS; januar–marec 2008 (esej) in 18. marec 2009 (javno predavanje v Pekarni, MB) – »Za nove družbene konceptualizacije in njim pripadajoče nove pojme«:

– (esej) http://zofijini.net/wp-content/uploads/2013/10/Joze-Kos-Grabar_Nove-druzbene-konceptualizacije_v2.pdf

– (predavanje) http://zofijini.net/predavanja_sppl13/

– (prezentacija za predavanje) http://zofijini.net/wp-content/uploads/2013/10/JKG_NDK_SPP_Pekarna_18-3-2009.pdf